

**БОШЛАНҒИЧ СИНФЛАРДА ИНГЛИЗ ТИЛИ ДАРСЛАРИНИ
РЕЖАЛАШТИРИШ**

Андижон давлат Педагогика институти ўқитувчиси

Раҳимова Муштарӣ Алишер қизи

***Аннотация.** Ушбу мақолада бошланғич синфларда чет тили дарсларини режалаштириши ҳақида сўз боради. Шунингдек, ўқув машғулотларини лойиҳалаштириши, технологик паспорт тузишида нималарга аҳамият қаратиши кераклиги ҳамда дарсни режалаштириши тамойиллари ёритиб берилган.*

***Калит сўзлар:** дарсни режалаштириши, технологик паспорт, ўқитувчи, дарс босқичлари, синфдаги Ўзаро ҳамкорлик шакллари, дарсни ташкил этиши, дарсни лойиҳалаши.*

Бошланғич синфларда чет тили дарсларни амалга оширишда таълим ва тарбия жараёнини самарали лойиҳалаштириш, ташкил этишда ўқув машғулотининг технологик паспортини ишлаб чиқиш муҳим аҳамиятга эга. Технологик паспорт (педагогикада) - таълим ёки маънавий маърифий тадбирнинг асосий кўрсаткичлари ва уларнинг технологик тавсифини ёритувчи ҳужжатдир. Педагог ўқув машғулотини ёки тарбиявий тадбирнинг технологик паспортини ишлаб чиқишда барча элементларни инобатга ола билиши зарур. Зеро, технологик паспорт бир қарашдаёқ ўқув машғулотини (дарс) ёки тарбиявий тадбирнинг умумий ҳолати, яхлит тузилмасини тўғрисида батафсил маълумотларни беришга хизмат қилади. Технологик паспортни ишлаб чиқишда ўқув машғулотини (дарс) ёки тарбиявий тадбир моҳиятини ёритувчи барча элементлар бевосита танланган (ёки ўрганилиши режалаштирилган) мавзудан келиб чиққан ҳолда белгиланади. Бинобарин, дарс ёки тарбиявий тадбир мавзуси педагогик жараёни муваффақиятли, самарали ташкил этишга ёрдам берадиган шакл, метод ва воситаларни танлаш имконини яратади.

Дарсни режалаштиришда ўқитувчи қуйидаги вазифаларни бажаради:

- 1) педагогик фаолият мазмунини таҳлил қилиш;
- 2) натижаларни олдиндин кўра билиш;
- 3) режалаштирилган фаолиятни амалга ошириш лойиҳасини яратиш.

Ўқитувчи дарсни режалаштиришда аввало мақсад ва вазифани аниқлай олиши керак. Бу мақсад ва вазифалар умумлаштирилган бўлиши лозим. Ўқитувчи ўқувчилар дарсдан нимани олишни хоҳлашини аниқ айтиб бериш жуда муҳимдир. Мақсадлар ўқувчилар нима қилишини кўрсатиш нуқтаи назаридан энг аниқ ифодаланган бўлади. Бироқ, кўпгина тил мақсадлари очикчасига кузатилмайди. Биз терминал ва рухсат берувчи мақсадларни ажратамиз. Терминал мақсадлари якуний таълим натижалари бўлиб, бунда баҳолашингиз керак бўлади. Фаоллаштириш мақсадлари бир-бирига асосланган ва якуний мақсадларга олиб келадиган қадамлардир. Масалан, терминал мақсади: Ўқувчилар ёввойи ҳайвонларнинг ҳаёт тарзи ва озикланиши ҳақидаги маълумотларни сўрашади. Мақсадлар: ўқувчилар ушбу мавзу бўйича янги луғатни тушунадилар, ҳаёт тарзи ҳақидаги маълумотларни ўқийдилар ва тушунадилар, саволларнинг шаклларини ишлаб чиқадилар.

Ўқитувчи ва бошланғич синф ўқувчилари томонидан инглиз тили дарсларини амалга оширишда материаллар ва жиҳозлардан фойдаланилади. Бу жараёнда дарсликлар, луғатлар, журналлар, бўр, доска, жадваллар, схемалар, расмлар, карталар ва шу каби материаллардан фойдаланишлари мумкин. Техник жиҳозлардан эса компьютерлар, магнитофон, камералар, видеомагнитофонлар, телевизорлар, проекторлар, интернет манбалари ва бошқалар. Таълим иштирокчилари у ёки бу ўқув материалидан қандай ва қачон фойдаланишни билиш муҳимдир.

Бошланғич синфларда инглиз тили дарси қуйидаги босқичлардан иборат бўлиши керак:

- 1) Ташкилий қисм – бу қисмда Ўқитувчи ўқувчиларнинг борлигини қайд этиши, дарсни очиш учун сана, кун, об-ҳаво ва бошқа саволларни сўраши мумкин. Бу қисим учун 5 дақиқагача ажратилади.

2) Асосий қисм - Дарс бошланиши билан ўқувчиларга мавзунинг мақсади ва вазифалари ҳақида кенг маълумот берилади. Мавзу бўйича мавжуд билимларини аниқлаш орқали уларга диққатини жамлашга ёрдам бериш, грамматика ва тилдан фойдаланиш масалаларига оид билимларни аниқлаш учун муҳокама, ўқувчиларнинг мулоқот фаолиятида кўриб чиқиладиган мавзу бўйича билимларини ошириш учун нима қилишлари ёки нима қилишни ёқтиришлари ҳақида муҳокамалардан фойдаланиши мумкин. Уй вазифасини индивидуал ёки фронтал текшириш, янги материални тушунтириш - ўқитувчи янги грамматик қоида ёки мавзуни доска, жадваллар, расмлар ёки бошқа усуллар ёрдамида тушунтиради. Янги материални машқ қилиш - дарсликлар, машқлар, топшириқлар, саволлар, баҳслар ва бошқалар ёрдамида амалга оширилади. Синфдан ташқари фаолият - ўқувчиларнинг ўзларининг яхлит кўникмаларини намойиш эта оладиган мустақил иши. Масалан, қисқача тақдирот, диалог, гуруҳ иши ёки кроссворд, ўйин ёки гуруҳ бўлиб ишлаш. Бу қисим учун 30-35 дақиқагача ажратилади.

3) Яқуний қисм - Ўқитувчи ўқувчиларнинг муваффақияти натижаларини баҳолаш қўйиш орқали белгилаб боради. Баҳолаш дарснинг алоҳида қисми бўлиши керак. Баҳолаш оғзаки ёки ёзма шаклда бўлиши мумкин ва адолатли бўлиши керак. Мотивация ҳам баҳолашда жуда муҳим, чунки у ўқувчиларни яхшироқ ўрганишга илҳомлантиради. Уй вазифасини бериш - ўқитувчи уй вазифасини тушунтириши, уни доскага ёзиши керак. Уй вазифасининг ҳажми талабаларнинг ёшига, даражасига ва ушбу дарсдан кейинги дарс ўртасидаги вақтга боғлиқ. Дарс яқуни - 'оқитувчи ва ўқувчилар бир-бирларига "хайр" дейишади ва дарс тугайди. Бу қисим учун 5-10 дақиқагача ажратилади.

Дарсни режалаштиришнинг турли тамойиллари мавжуд. Уларнинг энг муҳимлари хилма-хиллик, мослашувчанлик, мавзуни ўқувчилар нуқтаи назаридан ўрганиш, индивидуал фарқларни, тилни ва ўтмиш тажрибасини ҳисобга олишдир.

1. Турли хиллик деганда ўқувчиларни турли фаолият турларига жалб этиш

ва ўқувчиларни рағбатлантириш учун кенг танлов материалларидан фойдаланиш тушунилади.

2. Мослашувчанлик синфда режа билан шуғулланаётганда, бир қатор сабабларга кўра ўқитувчи ўқитиш жараёнида юзага келиши мумкин бўлган вазиятга мувофиқ режани ўзгартириш имкониятига эга бўлиши керак.

3. Мавзуни ўқувчилар нуктаи назаридан текшириш - ўқитувчи ўқув материални ўрганиши ва унинг ўқувчиларга мослигини ва ўқувчилар томонидан ушбу материални ўзлаштиришдаги қийинчиликларни аниқлаши керак. Режалаштириш жараёнида ўқитувчи материални мослаштиради ва ушбу қийинчиликларни бартараф этиш йўллари белгилайди.

4. Индивидуал фарқларни ҳисобга олиш ўқувчиларнинг тилни ўрганишнинг бир хил шароитларида ўрганиш қобилияти турлича бўлишини назарда тутди. Ушбу фактни режалаштиришда эътиборга олиш керак. Ушбу тамойил маҳаллий методологияда ўқитишни индивидуаллаштириш ва дифференциаллаштириш сифатида танилган.

5. Тил маълумотлари ва ўтмиш тажрибаси - ўқитувчини лойиҳалашдан олдин ўқувчиларнинг олдинги билимлари, қобилиятлари ва кўникмаларини очиб бериши керак.

Дарсни лойиҳалаш ва унинг режасини тузиш ўқитиш жараёнининг муҳим қисмидир. Барча чет тили ўқитувчилари - тайёргарлиги, тажрибаси ёки малакасидан қатъи назар - ўз ўқувчиларига кунлик ва узок муддатли таълим мақсадларига эришишда ёрдам бериш учун диққат билан тузилган дарс режасига муҳтож. Дарс режасига эга бўлиш ўқув машғулоти қандай ўтиши ва ўқувчилар дарс тушунчаларини қандай тушунишлари ва сақлаб қолишлари ҳақида тўлиқ ва аниқ тасаввурга эга бўлишга ўхшайди.

Агар ўқитувчи ўқитишда янги бўлса, дарс режаси асосан ўқитувчи дарсни қандай тақдим этиш ниятида эканлиги ва ўқувчиларнинг дарсларни ўрганиши ва турли тушунчаларни қадрлаш усуллари бўйича босқичма-босқич қўлланмадир. Зўр дарс режаси бошқа ўқитувчи томонидан иш жойида осон ва самарали фойдаланиши мумкин бўлган режадир. Демак, идеал дарс режаси ҳам

аниқ, ҳам кенг қамровли бўлиши лозим. Таълим муассасаси томонидан маълум бир дарс режаси формати талаб қилинмаса, кўпчилик чет тили амалиётчилари ўзларининг дарс режаларини ўзлари ишонадиган ёки энг қулай бўлган ўқитиш фалсафаси ёки усулларига мувофиқ тузадилар. Дарс одатда бир нечта фаолият турларига бағишланган бўлиб, ўқитувчилар одатда дарснинг маълум бир турини (гапириш, тинглаш, ўқиш ёки ёзиш дарслари) ўргатишда амал қиладиган "скрипт" ёки афзал кетма-кетликка эга. Коммуникатив тилни ўргатишда дарслар кўпинча аниқликка асосланган ҳаракатлардан бошланади ва раволикка асосланган фаолиятга ўтади. Дарс кетма-кетлиги “қийинроқ машғулотлардан олдин осонроқ”, “ишлаб чиқариш кўникмаларидан олдин қабул қилувчи” ёки “равонлик машғулотларидан олдин аниқлик” каби тамойилларга боғлиқ. Дарсни режалаштиришда ўқитувчи дарснинг турли кетма-кетликлари орасидаги ўтишларни бошқариши керак. Дарснинг якуний босқичи ҳам дарс кетма-кетлигининг муҳим қисмидир. Идеал ҳолда, бу ўқувчиларда ўз олдига қўйган ёки дарс учун белгиланган мақсадга муваффақиятли эришганлиги, дарснинг арзигулик ва мазмунли бўлганлиги ҳиссини қолдириши керак. Дарс охирида, одатда, дарсда нимага эришмоқчи бўлганлигини умумлаштириш, дарснинг фикрларини мустаҳкамлаш, керак бўлганда кейинги ишни таклиф қилиш ва ўқувчиларни кейинги ишларга тайёрлаш қимматлидир. Ўқувчиларни меҳнатлари ва фаолияти учун мақташ ҳар доим муҳимдир. Якунлаш босқичида ўқувчилар муҳокама қилишни ёки ҳал қилишни хоҳлайдиган муаммоларни кўтаришлари мумкин; Бу вақтда ўқитувчи уларни қандай қилиб яхшилаш бўйича таклифлар сўрашга ундаши мумкин.

Ўқитувчилар одатда синфда вақтларини завқ билан ўтказишади ва бир нуктаи назардан ўргатиш ўзига хос ишлашдир. Дарс давомида ўқувчиларнинг иштироки миқдорини ошириш усулларида бири ўқитувчи қўллайдиган гуруҳлаш тартибини ўзгартиришдир; шу тарзда ўқитувчи ҳар доим ҳам дарсда устунлик қилмайди. Жуптлик ва гуруҳ ишларидан фойдаланиш ўқувчиларнинг дарсда фаол иштирок этишини таъминлаш учун кўрсатилган усуллардан биридир.

Фойдаланилган адабиётлар.

1. Эркинов С.Э. “Бошланғич синфларда чет тили ўқитиш методикаси” **Ўқув услубий мажмуа**. Самарқанд – 2019.
2. <https://www.scholaro.com/db/Countries/singapore/Education-System>
3. https://www.schoolmalaysia.com/resources/public_schooling.php